

24 פברואר 2017

לכבוד

ח"כ איתן כבל-יו"ר ועדת כלכלה

הנדון: פניית בנושא חוסר מוכנות למניעה וטיפול בזיהום ים בשמן
סימוכין: פנייה מס' 56017

משרדנו עוסק מזה חמש עשרה שנה באופן אינטנסיבי בהעלאת רמת המודעות והמוכנות לטיפול בזיהום בשמן בקרב הציבור והן בקרב קובעי המדיניות ובפרט בקרב המוסדות והגופים שחייבים להיות ערוכים למצבי חירום של תקריות מהסוג האמור. מכתבם של "צלול" בנדון מגיע ממקום איכפתי ואמיתי ולכן אתייחס בהרחבה לנושא.

רקע

האחריות הלאומית להיערכות ומוכנות לטיפול בזיהום ים בשמן הוטלה על המשרד להגנת הסביבה. אחריות זו נקבעה בשלוש החלטות ממשלה (בשנים 1998, 2008, 2014). בהחלטת הממשלה מס' 3542 מיום 5 ביוני 2008 אימצה הממשלה את עקרונות "התכנית הלאומית למוכנות ותגובה לאירועי זיהום ים בשמן" (להלן: "התלמ"ת"). תוכנית התלמ"ת נכתבה בהתאם לדרישות האמנה בדבר מוכנות, תגובה ושיתוף פעולה מפני זיהום משנת 1990 (להלן – "האמנה" או "אמנת ה-OPRC"), אמנה זו שאושרה על ידי ממשלת ישראל ביוני 1999, נחתמה בלונדון בעקבות התרחשותם של מספר אסונות ימיים גדולים שבמהלכם נשפכו מאות אלפי טונות של שמן לים ושבטעיים נגרמו נזקים לסביבה הימית.

בהחלטת הממשלה הנ"ל הוחלט בין היתר, כי "המשרד להגנת הסביבה יקבל 10 תקני כח אדם ותקציבים המתאימים להיערכותו וכי השר להגנת הסביבה יזום הליך חקיקה לעיגון התלמ"ת". המצב כיום:

1. תזכיר חוק התלמ"ת נכתב והופץ למשרדי ממשלה רלוונטיים. מטרת החוק היא ליישם את דרישות אמנת ה-OPRC במישור הלאומי והבינלאומי ולדאוג שכל הגופים שבתחומם יש רצועת חוף או הפועלים בהם (רשויות מקומיות, הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים, נמלים, מפעלים ומתקנים ביטחוניים ובעלי מתקנים לחיפוש ולהפקה של נפט וגז טבעי) יכינו תכניות להתמודדות עם תקריות של זיהום הים והסביבה החופית בשמן. עקב התנגדות של מספר משרדים, הנושא עדיין לא הובא לממשלה.
2. תקני כח האדם שהוזכרו בהחלטת הממשלה (וגם במכתבם של "צלול") אכן עדיין לא התקבלו במשרד להגנת הסביבה. בימים אלו מתקיים מו"מ עם האוצר על קבלתם וישנה כבר הסכמה חיובית עקרונית להקצאה זו, אשר עימה, תופעל תכנית רכש והצטיידות שבסופה יוכל המשרד להגנת הסביבה להיות ערוך באופן סביר ופרופורציונלי למצבי זיהום ים בשמן.
3. נזכיר כי בהתאם להחלטת ממשלה ולתלמ"ת, לא שקט המשרד על שמריו ודרש הכנת תכניות חירום והצטיידות ממתקנים העוסקים בשינוע שמן וניתן לומר כי דווקא הסקטור הפרטי והמוסדי, נמצא ברמת היערכות ומוכנות טובה מאוד לרוב תרחישי הייחוס.

תיאור האירוע נשוא המכתב שבסימוכין

- בתאריך ה-9.1.2017 בשעות הבוקר המאוחרות קיבל מפקח היחידה הימית הודעה מאזרח על ריח חזק של דלק באזור פתח יציאת המים החמים של תחנת הכח אשכול. מפקחי היחידה יצאו לשטח לתצפית וגילו כתם שמן במרחק של 200 מטר מערבית לחוף. היחידה הימית הודיעה לגופים הסמוכים למקום האירוע ("חח", נמל אשדוד, מתקן התפלה אשדוד) על הזיהום והיה ניסיון לאתר את מקור הזיהום בחברת החשמל. נדגיש כי ביממה זו היתה סערה בים. תנאי הים הקשים ששררו באותו זמן כללו רוחות במהירות 30 קשר וגלים בגובה 3 מטר שמנעו כל אפשרות לגישה ועבודה בים.



- למחרת בבוקר, ה-10.1.2017, יצאו מפקחי היחידה הימית לים ולחופים, אז התגלה כי הזיהום מקורו בצינור 24" של המקשר הימי של חברת החשמל, המשמש טעינה ופריקת מזוט ממכליות לבית הזיקוק של פז באשדוד. ביום זה הצינור היה מלא ברובו בשמן שימור ומכלית לא היתה מחוברת למרבית המזל. מאחר והצינור הינו בבעלות חברת החשמל, הורה מנהל היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית לחברת החשמל, לפעול מידית: 1. להפסיק את מקור הזיהום ולרוקן ולאטום את הצינור 2. לבצע פעולות חסימה ואיסוף השמן מהים. מפקחי היחידה נכחו בשטח לכל אורך התקרית לפקח על פעולות התגובה בים ובחופים. חברת החשמל הפעילה את אנשיה וכן קבלן פרטי מטעמה (חברת מ.דאנקור) לביצוע פעולות איסוף וספיגה של השמן שנצפה בים ובחופים – בתיאום הרשויות המקומיות - במשך כל ימי האירוע.
 - בתאריך ה-11.1.2017 לאחר הערכת מצב נקבע כי האירוע הוא אירוע **ברמה 2** (תקרית אשר נוכח היקפה ומיקומה היא טעונה טיפול על ידי שני בעלי תכניות תגובה או יותר, לבדם או בדרך של שיתוף פעולה ביניהם); הובהר לחברת החשמל כי כגורם המזדמן, אחריותם היא כוללת ומוחלטת לרבות ליידע את לגופים הנפגעים מהזיהום ולסייע להם בטיפול בזיהום השמן בתחומם.
 - טיסות סיור וסיורי פיקוח בים ובחופים הופעלו באופן תדיר על ידי משרדנו וכן על ידי צוותי חח"י והקבלנים מטעמה.
 - מתאריך ה-12.1.2017 ועד 16.1.2017 פעלו הרשויות המקומיות ורט"ג בסיוע חברת החשמל ובפיקוח ותאום היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית, לפנינו כל שמן שהגיע לחופים. רק לאחר הערכת מצב ובדיקות מקיפות בים ובחופים עד כי שלא נראה שמן, אישר מנהל היחידה במשרדי לסיים את האירוע.
 - החופים שנפגעו מהזיהום: אשדוד, פלמחים, שפך נחל שורק, אכדיה הרצליה, געש-חוףהשרון.
 - דיווחים מציבור: ריח דלק ותחושת צריבה, מחוף אשדוד עד תל אביב והרצליה.
- חשוב לציין שוב, כי המוכנות והידע לפעולות התגובה באירוע זה נובעות מכך שלגופים אלו תוכניות חירום מקומיות ומפעילות שהכנתן נדרשה וקודמה על ידי המשרד להגנת הסביבה במסגרת תוכנית התלמ"ת, אך מאחר וחקיקת חוק התלמ"ת לא הושלמה למשרד להגנת הסביבה אין את הסמכות והכלים לחייב את התעשייה והרשויות המקומיות בתוכנית מוכנות ברמה נאותה להתמודדות עם אירועי זיהום ים בשמן. בעקבות התקרית וזיהום הים, החליט מנהל היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית לפתוח בחקירה פלילית נגד הגורמים המעורבים. החקירה נמצאת בעיצומה.

התייחסות לטענות בגוף המכתב שבסימוכין

1. הזיהום והטיפול בו

- הצינור הימי המדובר משמש לשינוע מזוט ממכליות לבית זיקוק פז באשדוד. לא לתחנת כח חגית.
- עיתי הודעת חברת חשמל על הדליפה – סוגיה זו נמצאת כעת בהליך החקירה הפלילית של המשרד לכן לא אוכל להתייחס אליה.
- באשר לקביעה כי הטיפול הראשוני לעצירת הדליפה היה כושל - ככל הידוע לנו פרט לפעילות ריקון הצינור משמן על ידי שאיבת מי ים מקצהו המערבי ושאירת כל תוכן הצינור למכלים בחוף לא היה ניתן לבצע פעולות נוספות עד לשינוי במצב הים הסוער כאמור לעיל.
- הודעה למתקן אשדוד התפלה (מקורות) – זו הייתה מהפעולות הראשונות של מפקחי היחידה של משרדנו, לאור העובדה כי פתח שאיבת מי הים של מתקן זה נמצע בסמיכות למקום הזיהום. לאחר קבלת ההודעה מתקן ההתפלה פעל מידית על מנת למנוע נזק והפסיק את השאיבה עד לקבלת אישור ממשרדי הממשלה הנוגעים בדבר לחזרה לפעילות וכך גם שאר מתקני ההתפלה באזור. הסתמכות מדינת ישראל על אספקת מי השתייה ממתקני התפלה ממי ים מחדדת את הצורך בהגנה על הסביבה הימית והחופית מפעילויות העלולות לזהם סביבה זו.
- סגירת חופי הרחצה בראשל"צ - חופי הרחצה נסגרו ל 4 ימים עקב הזיהום. פעולות הניקיון שבוצעו בשיתוף חברת החשמל מנעו נזק מתמשך לחוף. כאמור תוכנית מוכנות הלאומית (התלמ"ת) מקדמת



את מוכנות הרשויות המקומיות לתגובה לאירועים אלו אך ללא חיקוק חוק התלמת מוכנות זו אינה חובה ומושתתת על רצון טוב של הרשות המקומית.

- חשוב לציין כי עמדת היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית במשרדנו היא כי כל זיהום ים באשר הוא גורם לפגיעה בסביבה הימית ויש למנוע אותו, ובמידה והתרחש יש לפעול לסלקו במהירות האפשרית ולהקטין את השפעתו על הסביבה הימית והחופית ככל הניתן. כך אנו פועלים.
- משרד הגנת הסביבה קיים תחקיר לבדיקת הפעולות שנקטו על ידי המשרד והגופים המעורבים באירוע זה ומסקנות התחקיר (נספח א) מצורפות למכתב זה.

2. הערכות המשרד לטיפול באירועי זיהום ים בשמן

- משרד להגנת הסביבה אינו מבזבז זמן ופועל כל העת לשפר ולקדם את יכולות המדינה להגיב לאירוע זיהום ים בשמן אם על ידי התמקצעות ולמידת הנושא ואם בעריכת תרגילים ועדכון תוכנית התלמ"ת לאורך השנים. על מנת להתקדם ברמת המוכנות זקוק המשרד להסרת שני חסמים עיקריים:
 - הקצאת 11 תקני מפקחים ליחידה הארצית להגנת הסביבה הימית
 - השלמת חקיקת "חוק התלמ"ת" שיאפשר למשרד לדרוש רמת מוכנות ראויה מהגופים המחזיקים ומשנעים שמן וכן מהרשויות המקומיות החופיות.
- בשבוע שעבר אישר המשרד להגנת הסביבה את תוכנית ההצטיידות לקידום המוכנות הלאומית לרמה המינימלית הנדרשת לטיפול באיום זיהום ים בשמן, תוכנית רכש זו בסך כ-70 מיליון ש"ח כוללת כלי שייט וציוד ייעודי לאיסוף השמן מהים והחופים.
- תוכנית זו **מבוססת כאמור על איוש 11 תקני מפקחים בים תיכון וים סוף** שכן ציוד וכלי שייט ללא כח אדם מקצועי להפעלתם לא ישפר בהרבה את מוכנות הלאומית לתגובה באירועי זיהום ים בשמן.

3. דליפות נפט במים הכלכליים

אנו שותפים לדאגה של עמותת צלול, אך לא באופן הבעייה והפתרון שהם מציגים. במילים אחרות, גם אנו סבורים – ופועלים בהתאם מול חברות החיפוש וההפקה של גז ונפט – שהפעילות מחייבת תשומת לב מרבית להיערכות ומוכנות לטיפול בתקריות על כל המשתמע מכך. אולם אין בהיערכות זו שום דבר עקרוני שונה ממה שאנו נערכים אליו בהתאם לסעיפי תשובתי לעיל ובוודאי שאין שום צורך בעומס רגולטורי נוסף ביצירת "רשות ים" או דבר דומה לכך. מה שנדרש הוא פשוטו כמשמעו, חיזוק היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית על כל משאביה והם ידעו לתת את המענה הראוי.

בברכה

ישראל דנציגר-מנכ"ל המשרד להגנת הסביבה

העתק

השר זאב אלקין

לאה ורון-מרכזת הוועדה

יצחק בן דוד-סמנכ"ל בכיר לאכיפה

רני עמיר-מנהל היחידה הארצית להגנת הסביבה הימית